

**PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DLA UCZNIÓW
Z UPOŚLEDZENIEM UMYSŁOWYM W STOPNIU UMIARKOWANYM LUB
ZNACZNYM W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH I GIMNAZJACH**

Wskazania ogólne

1. Edukacja uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym polega na integralnej realizacji funkcji dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły, z uwzględnieniem specyficznych form i metod pracy oraz zasad nauczania, opisanych przez współczesne nauki społeczno-pedagogiczne.
2. Specyfika kształcenia uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym polega na nauczaniu i wychowaniu całościowym, zintegrowanym, opartym na wielozmysłowym poznawaniu otaczającego świata – w całym procesie edukacji. W stosunku do uczniów, zwłaszcza uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu znacznym, przez cały okres kształcenia w szkole podstawowej, a następnie w gimnazjum, działania edukacyjne są ukierunkowane na zaspokajanie specyficznych potrzeb edukacyjnych tych uczniów, odpowiednio do ich możliwości psychofizycznych. Przy ustalaniu kierunków pracy z uczniem należy uwzględniać indywidualne tempo rozwoju ucznia. Z tego względu podstawa programowa nie wyróżnia odrębnych celów, zadań ani treści nauczania dla kolejnych etapów edukacyjnych w szkole podstawowej i gimnazjum.
Edukacja uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym opiera się na indywidualnych programach edukacyjnych, opracowanych przez nauczycieli i specjalistów pracujących z uczniami na podstawie odrębnych przepisów.
3. Nauczyciele prowadzą zajęcia edukacyjne zgodnie z indywidualnym programem edukacyjnym, zachowując korelację treści nauczania i wychowania. Czas zajęć i przerw należy dostosować do możliwości i potrzeb uczniów. O doborze uczniów do oddziałów decydują głównie ich potrzeby edukacyjne i możliwości psychofizyczne, w mniejszym stopniu wiek i lata nauki.
4. Na każdym etapie edukacyjnym w szkole podstawowej i gimnazjum wyodrębnia się:
  - 1) zajęcia edukacyjne:
    - a) funkcjonowanie w środowisku,
    - b) muzyka z rytmiką,
    - c) plastyka,
    - d) technika,
    - e) wychowanie fizyczne,
    - f) etyka¹⁾;
  - 2) zajęcia rewalidacyjne.

---

¹⁾ Nauczanie religii jest realizowane zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. Nr 36, poz. 155, z 1993 r. Nr 83, poz. 390 oraz z 1999 r. Nr 67, poz. 753).

5. Nawet niewielkie postępy ucznia powinny być wzmacniane pozytywnie, natomiast brak postępów nie podlega wartościowaniu negatywnemu.
6. Wskazane jest nawiązanie współpracy z rodziną ucznia, włączanie jej w działalność rewalidacyjną prowadzoną na terenie szkoły, a także, w miarę możliwości, kontynuacja przez rodziców niektórych elementów tej działalności w domu ucznia. Konieczna jest też taka organizacja działalności rewalidacyjnej szkoły, która przygotowuje środowisko lokalne do przyjęcia i zaakceptowania ucznia i udzielania mu pomocy.
7. Pożądany jest udział rodziców (prawnych opiekunów) w konsultacjach dotyczących postępów i trudności ucznia, wspieranie przez szkołę ich wysiłków w pracy z uczniem (zgodnie ze specyfiką rodziny, wyznawanymi przez nią wartościami i kultywowaną tradycją).

Cele edukacyjne

Celem edukacji uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym jest rozwijanie autonomii ucznia niepełnosprawnego, wdrażanie go do funkcjonowania społecznego, rozumienia i uznawania norm społecznych, a w szczególności wyposażenie go – stosownie do jego możliwości – w takie umiejętności i wiadomości, które pozwolą mu na postrzeganie siebie jako niezależnej osoby oraz, aby:

- 1) mógł porozumiewać się z otoczeniem w najpełniejszy sposób, werbalnie lub pozawerbalnie;
- 2) zdobył maksymalną samodzielność w zakresie zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych;
- 3) był zaradny w życiu codziennym, adekwatnie do indywidualnego poziomu sprawności i umiejętności oraz miał poczucie decydowania o sobie;
- 4) mógł uczestniczyć w różnych formach życia społecznego na równi z innymi członkami danej zbiorowości, znając i przestrzegając ogólnie przyjętych norm współżycia, zachowując prawo do swojej inności.

Zadania szkoły

1. Tworzenie warunków niezbędnych do zapewnienia uczniowi komfortu psychicznego, poczucia bezpieczeństwa i akceptacji, nawiązania pozytywnego kontaktu emocjonalnego nauczyciela z uczniem.
2. Dokonywanie wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia i na jej podstawie opracowywanie i modyfikowanie indywidualnego programu edukacyjnego.
3. Rozwijanie u ucznia motywacji do porozumiewania się z drugą osobą (rówieśnikiem, dorosłym), komunikowania potrzeb i stanów emocjonalnych.
4. Tworzenie sytuacji edukacyjnych i wykorzystywanie sytuacji życiowych do rozwijania umiejętności komunikacyjnych uczniów, w tym także umiejętności czytania i pisania, jak również elementarnych umiejętności matematycznych.
5. Wdrażanie do samodzielnego wykonywania czynności związanych z samoobsługą, budzenie chęci pomocy innym.
6. Tworzenie sytuacji wychowawczych umożliwiających doświadczanie relacji społecznych, przygotowanie do pełnienia ról społecznych, wzmacnianie pozytywnych przeżyć związanych z pełnionymi rolami.

7. Uczenie zasad współżycia społecznego (w szczególności pomoc sąsiedzka i inne zachowania prospołeczne, poszanowanie godności osobistej drugiego człowieka, uprzejmość i życzliwość).
8. Kształtowanie umiejętności radzenia sobie w różnych sytuacjach społecznych, uczenie umiejętności rozwiązywania sytuacji konfliktowych.
9. Uczenie umiejętności kierowania swoim postępowaniem, rozwijanie umiejętności dokonywania wyboru i budzenie poczucia odpowiedzialności za własne decyzje, uczenie obowiązkowości i kształtowanie niezależności uczuciowej.
10. Tworzenie sytuacji sprzyjających poznawaniu otoczenia, w którym przebywa uczeń, instytucji i obiektów, z których będzie w przyszłości korzystał.
11. Umożliwianie uczniowi udziału w różnych wydarzeniach społecznych i kulturalnych w roli odbiorcy i twórcy kultury, uczenie przy tym wyrażania swoich przeżyć i emocji.
12. Przybliżanie tradycji i obyczajów lokalnych, narodowych, rozbudzanie poczucia przynależności do społeczności lokalnej, regionu, kraju.
13. Umożliwianie poznawania środowiska przyrodniczego, budzenie zainteresowania i szacunku dla otaczającej przyrody i wychowanie do życia w harmonii z przyrodą.
14. Wspieranie rozwoju sprawności psychofizycznej uczniów, prowadzenie zajęć niezbędnych do rozwoju psychoruchowego.
15. Tworzenie warunków do uprawiania przez uczniów różnych dyscyplin sportu, udziału w zawodach sportowych, turystyce i krajoznawstwie.
16. Tworzenie warunków do zdobywania umiejętności technicznych i wykorzystywania ich w różnych sytuacjach życiowych. Umożliwianie korzystania z urządzeń technicznych, ułatwiających funkcjonowanie w życiu.
17. Zapewnienie uczniowi udziału w różnych zajęciach rewalidacyjnych wspierających rozwój i mających wpływ na możliwości kształcenia ogólnego oraz realizację treści podstawy programowej. Zajęcia rewalidacyjne są prowadzone w celu:
  - 1) wspomaganie rozwoju ucznia;
  - 2) rozwijania psychofizycznej sprawności ucznia oraz zdolności do odniesienia sukcesu;
  - 3) rozwijania zainteresowań (w szczególności muzycznych, teatralnych, tanecznych, śpiewu i sportowych), sprawności manualnej oraz zdolności plastycznych;
  - 4) usprawniania funkcjonowania ucznia oraz jego kondycji fizycznej;
  - 5) wspomaganie samodzielności społecznej;
  - 6) wdrażania do aktywności ruchowej i kształtowania umiejętności samodzielnego organizowania wypoczynku i rekreacji.

Zajęcia rewalidacyjne są ustalane na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

Treści nauczania

Zakres treści nauczania i wychowania w kształceniu uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym odpowiada indywidualnym potrzebom edukacyjnym i możliwościom psychofizycznym ucznia. Przy realizacji treści nauczania i wychowania należy wykorzystać możliwości, jakie stwarza środowisko społeczno-kulturowe ucznia oraz

baza materialno-dydaktyczna szkoły. Zakres treści nauczania i wychowania ulega poszerzaniu w miarę nabywania przez uczniów wiadomości, umiejętności i sprawności.

1. Umiejętność samoobsługi:
    - 1) kształtowanie sprawności niezbędnych w codziennym życiu, dotyczących ubierania się, jedzenia, higieny osobistej, czynności fizjologicznych, ochrony organizmu przed szkodliwymi czynnikami;
    - 2) kształtowanie nawyków i postaw ogólnie akceptowanych w tym zakresie.
  2. Dbałość o zdrowie:
    - 1) przyjmowanie prawidłowej pozycji ciała, w szczególności podczas nauki;
    - 2) utrwalanie podstawowych nawyków higienicznych i żywieniowych;
    - 3) unikanie czynników szkodliwych dla zdrowia;
    - 4) korzystanie z pomocy medycznej.
  3. Umiejętność porozumiewania się z otoczeniem, w tym:
    - 1) wykorzystywanie komunikatów pozawerbalnych;
    - 2) poznawanie wspierających lub alternatywnych metod komunikacji (w stosunku do uczniów napotykających trudności w słownym porozumiewaniu się);
    - 3) doskonalenie słownictwa ucznia i umiejętności formułowania wypowiedzi;
    - 4) doskonalenie wymowy.
  4. Rozwijanie percepcji wzrokowej i spostrzegania:
    - 1) podczas obserwacji rzeczywistości i na obrazkach;
    - 2) przez manipulowanie przedmiotami i porządkowanie przedmiotów;
    - 3) przez wyszukiwanie różnic i podobieństw oraz zauważanie zmian w otoczeniu.
  5. Rozwijanie percepcji słuchowej przez:
    - 1) ćwiczenia wrażliwości słuchowej;
    - 2) ćwiczenia rytmiczne;
    - 3) ćwiczenia słuchu fonematycznego;
    - 4) analizę i syntezę słuchową.
  6. Ćwiczenia pamięci, w szczególności dotykowej, ruchowej i słownej.
  7. Nauka czytania i pisanie z wykorzystaniem ćwiczeń:
    - 1) usprawniania spostrzegania wzrokowego i słuchowego;
    - 2) rozwijania orientacji przestrzennej;
    - 3) rozwijania sprawności manualnej i umiejętności pisanie ręcznego;
    - 4) usprawniania koordynacji wzrokowo-ruchowej;
    - 5) usprawniania innych obszarów zgodnie z potrzebami ucznia.
- Biorąc pod uwagę indywidualne uwarunkowania uczniów, którzy nie nabeżdą umiejętności pisanie ręcznego, należy, w miarę możliwości, przygotować ich do posługiwania się maszyną do pisanie lub komputerem.
8. Elementarne umiejętności matematyczne:
    - 1) porównywanie;
    - 2) odwzorowywanie;
    - 3) porządkowanie zbiorów przedmiotów;
    - 4) liczenie i posługiwanie się pieniędzmi;

- 5) mierzenie długości, objętości, ciężaru, czasu – z zastosowaniem prostych przyrządów pomiarowych.
9. Poznawanie najbliższego otoczenia:
    - 1) szkoły;
    - 2) urzędów i innych instytucji;
    - 3) placówek kulturalnych;
    - 4) sklepów, punktów usługowych.
  10. Poznawanie najbliższego środowiska społeczno-kulturowego:
    - 1) aktywne uczestniczenie w różnych formach życia społecznego i kulturalnego;
    - 2) przygotowanie ucznia do pełnienia różnych ról społecznych (w tym roli dorosłej kobiety i dorosłego mężczyzny);
    - 3) wdrażanie do kulturalnego, społecznie akceptowanego sposobu bycia.
  11. Twórczość artystyczna:
    - 1) kontakt z dziełami muzycznymi, plastycznymi, filmowymi i teatralnymi;
    - 2) aktywność muzyczna, plastyczna i taneczna;
    - 3) umiejętne stosowanie różnych środków artystycznego wyrazu;
    - 4) rozwijanie specjalnych uzdolnień i zainteresowań kulturalnych.
  12. Poznawanie przyrody:
    - 1) zapoznanie z różnymi środowiskami naturalnymi;
    - 2) prowadzenie hodowli i upraw;
    - 3) kształtowanie postaw proekologicznych w kontaktach z przyrodą.
  13. Zajęcia ruchowe:
    - 1) zabawy i gry ruchowe służące rozwijaniu sprawności psychofizycznej;
    - 2) ćwiczenia gimnastyczne i korekcyjne niezbędne do rozwoju psychoruchowego;
    - 3) udział w zawodach sportowych, turystyce i krajoznawstwie;
    - 4) wykorzystywanie nabytych umiejętności ruchowych w życiu codziennym;
    - 5) przygotowanie do aktywnego spędzania wolnego czasu.
  14. Kształcenie techniczne:
    - 1) poznanie materiałów i produktów codziennego użytku, ich właściwości i zastosowań;
    - 2) korzystanie z prostych narzędzi;
    - 3) korzystanie z urządzeń socjalnych i technicznych powszechnego użytku, zgodnie z ich przeznaczeniem;
    - 4) kształtowanie zachowań proekologicznych w trakcie posługiwania się narzędziami, korzystania z urządzeń socjalnych i technicznych.

Osiągnięcia

Ze względu na specyficzny charakter edukacji uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym, a także indywidualne tempo i zakres nauki każdego ucznia, osiągnięcia w poszczególnych sferach oddziaływań pedagogicznych i rewalidacyjnych są planowane indywidualnie. Dokonywana okresowo przez nauczycieli i specjalistów wielospecjalistyczna ocena poziomu funkcjonowania ucznia umożliwia modyfikowanie indywidualnego programu edukacyjnego i dostosowanie poziomu oczekiwanych osiągnięć ucznia do jego możliwości.

